

IN EN OM DE DESA

DOOR H. SCHROO

GEILL: DOOR C. JETSES

EN M. A. KOEKKOEK.

BIJ J. B. WOLTERS.

GRONINGEN · BATAVIA

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS - GRONINGEN, BATAVIA

Dr. H. C. DELSMAN
DIERKUNDE
VOOR DE INDISCHE LAGERE SCHOLEN

Geïllustreerd met 149 zwarte
en 11 gekleurde tekeningen

Illustratie uit: Dr. H. C. Delsman, Dierkunde voor de Indische lagere scholen

Prijs 4e druk f 0,90

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS - GRONINGEN, BATAVIA
571

In gebruik genomen:
de 193.....
HET HOOFD DER SCHOOL.

IN EN OM DE DESA

LEESBOEKJE OVER MENSEN, DIEREN EN PLANTEN
VOOR DE INDISCHE SCHOLEN

DOOR

H. SCHROO

MET ILLUSTRATIES VAN C. JETSES
EN M. A. KOEKKOEK

2

DERDE DRUK

f 0,55

BIJ J. B. WOLTERS' UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ N.V.
GRONINGEN — BATAVIA — 1935
Scottweg 5

BOEKDRUKKERIJ J. B. WOLTERS' U.M.

VOORBERICHT.

De bedoeling van dit werkje is, dat het Indische kind spelenderwijs en zo vroeg mogelijk zal vertrouwd raken met de natuur van zijn omgeving. Van de talrijke dieren en planten, die in de loop van het eenvoudige verhaaltje genoemd worden, heb ik slechts het allerbelangrijkste, het kenmerkende, of het opvallende verteld. Veel daarvan zal het kind zelf reeds opgemerkt hebben, al is het zich daarvan niet klaar bewust geweest.

Bij de bespreking van de verschillende lesjes zullen de leerlingen graag van hun ervaringen willen vertellen. Dit kan niet genoeg aangemoedigd worden. Anderen zullen door de lesjes en de gesprekken, die uit de behandeling daarvan voortvloeien, tot meerdere waarneming worden aangespoord.

De taal heb ik zo sober mogelijk gehouden, opdat deze weinig moeilijkheden zal opleveren en het genot van het lezen niet in de weg zal staan.

Voor welwillende kritiek houdt zich aanbevolen

H. SCHROO.

INHOUD.

	Blz.
1. Een slecht begin	5
2. Ananas	6
3. Van een nestje in de ananasplant	9
4. Twee nuttige planten	12
5. Een gast van het hotel Djarak	16
6. De wonderboom en nog andere gasten	18
7. Aan het vlechten	20
8. Huisjes in de grote oranje ruiker	25
9. Toveraar boenglon	28
10. Jokte Bandi?	31
11. Een kippendief in de boei	34
12. Van een stout aapje en een weesje, dat zich gelukkig voelt	36
13. Zo'n nakal ding	40
14. Van vleermuizen en tijtjaks	43
15. De een zijn dood, de ander zijn brood	46
16. De nachtpauwoog	48
17. De duifjes bloeien	51
18. Een goed voorbeeld	54
19. Voor grootmoeder aan het werk in de djamboe-bidji- boom	61
20. Dieren aan het verhuizen	63
21. Uit het leven der bijen	66
22. Waakzame soldaten	68
23. Beloning na de arbeid	71
24. Een oogst, die meevalt	72
25. Papaja-stelen	76
26. Mee op de avondwandeling	77

1. EEN SLECHT BEGIN.

e dag is niet prettig begonnen.

Toen Doel de kippen voerde, ontbrak de jonge legkip. Doel riep haar zo hard hij kon: „Kroe, kroel, kroel!” En de haan hielp hem: „Tuk, tuk, tuk, tuk!” Maar de kip kwam niet.

Daarop ging Doel in de bamboe-stoel kijken. Misschien zat zij reeds op het nest.

Maar neen. In het nest was de kip niet. Gelegd had zij ook niet. Eén ei lag in het nest. Het nestei van de vorige dag.

Waar zou de kip toch zijn! Eens in het hok gekeken.

O, schrik! Daar lag de grond met veren bezaaid. Bloederige veren. Jammer, jammer! De kip, de mooie legkip was vermoord!

Dadelijk ging Doel zijn moeder waarschuwen. De goede vrouw schrok. Ze ging met hem mee naar het hok. Ook haar vertelden de veren een treurige geschiedenis.

Waarschijnlijk was een loeak 's nachts het hok binnen gedrongen. Om een uur of twee had de moeder in het

Een loeak vlucht met zijn prooi.

hok enig rumoer gehoord. Maar ze had gedacht, dat een kip in de slaap van de stok was gevallen. Was zij maar dadelijk gaan kijken.

2. ANANAS.

In een hoek van het erf staat ananas. Heerlijke ananas bôgor. Die had vader daar geplant. Met vier

plantjes was hij begonnen. Nu staan er wel twintig forse planten.

Een ananasplant vormt zijplantjes. Ze stoelt uit.

Rijpe ananas.

Ananas in bloei.

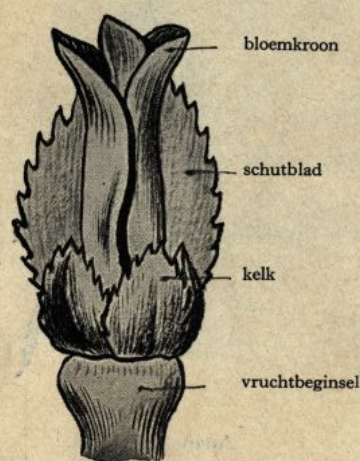
Net als de bamboe en de pisang. Telkens sneed Doels vader de zijscheuten van de moederplant. Hij pootte ze in goed omgewerkte grond. Daarin begonnen zij dadelijk te groeien.

Doel gaat eens zien, of er al rijpe vruchten zijn. Hij is al in geen week of drie bij de ananas geweest.

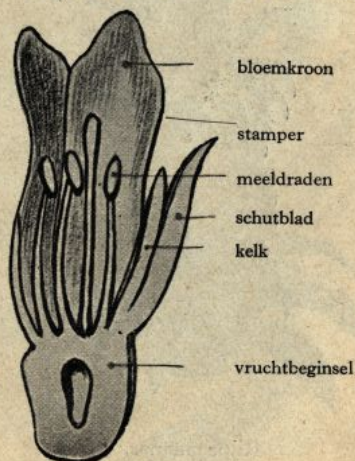
Neen, rijpe vruchten zijn er nog niet. Maar lang zal het niet meer duren. In vele planten zit reeds de belofte van een vrucht. Rondom omgeven door stekelige bladeren en ook nog gekroond met dicht op

elkaar staande stekelblaadjes. Wat is zo'n plant duchtig gewapend! En wat is de vrucht uitstekend beschermd!

Van ananasplanten kan men een omheining maken. Dieren noch mensen kunnen daar gemakkelijk doorheen komen. En stellig niet ongehavend. Vooral voor

Ananas-bloempje
(vergroet).

Ananas-bloempje
(in doorsnede).

mensen, die op blote voeten lopen, is de ananasplant gevaarlijk. Doel past dan ook terdege op. Hij wil zijn voeten niet wonden.

Daar ziet Doel iets, waarop hij nooit gelet heeft. Uit de toekomstige vruchten kijken blauwe bloempjes naar buiten. Ze staan in kransen.

Als de vruchten op het punt zijn rijp te worden, zal Doels vader er de bladeren omheen binden. Dan zijn zij nog beter beschermd. Er zijn heel wat liefhebbers voor.

3. VAN EEN NESTJE IN DE ANANASPLANT.

Rt! Daar vliegt een vogeltje uit de ananas. Zó vlug is het diertje, dat Doel niet kan zien, wat voor soort het is.

Zou er een nestje zijn? Het vorige jaar had de Javaanse snijdervogel een nestje in de ananasplanten gemaakt.

Jawel! Omringd door een omheining van ananasbladeren ziet hij een nestje hangen. Het is van zachte plantenvezels en kapok gemaakt. Ook zijn er draden wit naaigaren tussen verwerkt. Met kapokdraden is het aan de stekels van een ananasblad opgehangen. Ook is het met draadjes aan een ander blad bevestigd.

Wat een kunstenaar is zo'n vogel! En alleen met het fijne snaveltje krijgt hij het gereed.

Enige tijd geleden heeft zijn vriendje Bandi hem een nestje in een djamboe gewezen. Ook

Nestje van een snijder-
vogel tussen drie djamboe-
bladeren.

van een snijdervogel. Dat was met kapokdraden tussen

drie bladeren opgehangen. In de kapokdraden zaten knopen. Zo konden ze niet slippen.

Javaanse snijdervogel op zijn nestje in de ananas.

Doel kijkt in het nestje. Aan de voorkant is een opening. Deur en venster tegelijk. Eén, twee, drie

eitjes telt hij. Zij zijn groen-grijs. Vooral op het achter-eind zijn zij met bruine vlekjes bezaaid. Net de eitjes van het vorige jaar. Zij zijn stellig al enige tijd bebroed. Doel gaat gauw weg. Hij wil de snijdervogel niet storen. Laat hij maar rustig broeden. Hoor!

Hij zit in de asemboom angstig te piepen.

Het vorige jaar heeft Doels vader iets over de snijdervogel (priendjak) aangetekend. Hij wilde namelijk eens weten, hoe lang zo'n klein vogeltje broedt. Daar had hij met den schrijver van het dorpshef een gesprek over gehad. Deze beweerde, dat zij wel een maand moesten broeden. Maar Wongsodikromo had zijn hef geschud. Immers een eendenei komt na 4 we-

De vriendjak voert zijn jongen.

ken al uit. Een kip broedt slechts 19 of 20 dagen. En zou het met zo'n klein vogeltje dan zo lang duren?

Wongsodikromo had daarom aantekeningen ge-

maakt. Die wil Doel eens lezen. Hij zoekt daarom de almanak. Daarin staat in 't Javaans het volgende:

23 Mei. Een nestje in een ananasplant gevonden. Gemaakt van tali-doeck, kapok en draad. Eén eitje.

25 Mei. Tweede eitje.

26 Mei. Vogel zit op het nest. Snavel steekt door de opening naar buiten. Lang en spits. Priendjak. Drie eitjes.

7 Juni. Namiddag. Twee jonge vogeltjes. Naakt.

8 Juni. 's Morgens 7 uur. Derde eitje ook uit. Broed-tijd dus twaalf dagen.

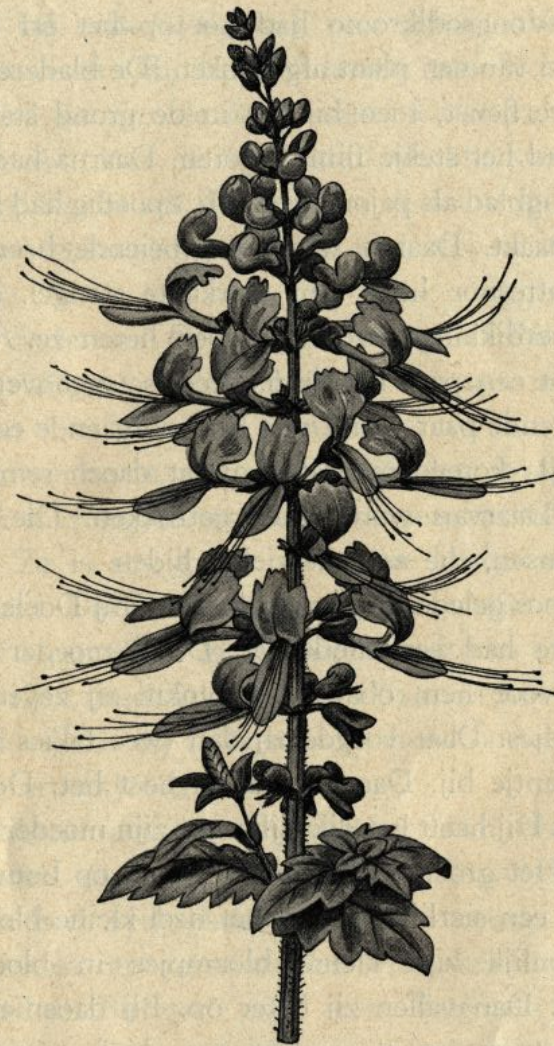
10 Juni. Elk kwartier ongeveer brengt het wijfje voedsel. Het vuil uit het nest brengt het weg.

25 Juni. Jongen uitgevlogen.

4. TWEE NUTTIGE PLANTEN.

Doel moet nog even bij het nestje kijken. Voorzichtig nadert hij het. Het vogeltje broedt weer. Zodra het Doel ziet, vliegt het piepend weg. Doel volgt het met de ogen. Nu ziet hij duidelijk, dat het een priendjak is. Hij verwijdert zich dadelijk.

Wat staat de kattesnor prachtig in bloei! Meer dan tien bloeiwijzen steken boven het groen uit. Elke verzameling bloemen vormt een pyramide.

Geneeskrachtige kattesnor.

Een jaar geleden was die welige plant nog maar een

stekje. Wongsodikromo had het op het erf van een familielid van een plant afgebroken. De bladeren waren al wat verflenst, toen hij het in de grond stak.

Hij had het stekje flink begoten. Daarna had hij het een pisangblad als pajong gegeven. Spoedig had het wortels gemaakt. Daarna was het groeiende heengegaan.

De kattesnor heeft een vierkante stengel. Daaraan komen verdikkingen voor. Knopen heten ze. Aan elke knoop zit een paar bladeren. Precies tegenover elkaar. Het volgende paar vormt met het voorgaande een kruis.

Dikwijls komen mensen om wat daoën remoedjong vragen. Daarvan wordt thee getrokken. Die thee is voor mensen, die aan nierziekte lijden.

Een poos geleden logeerde een oom bij Doels ouders. Ook deze had een nierkwaal. Doels moeder maakte daarom voor hem obat. Dan plukte zij zeven kattesnorblaadjes. Daar voegde zij dan twee takjes van een ander plantje bij. Daoën meniran heet het. Doel kent het goed. Hij heeft het dikwijls voor zijn moeder moeten zoeken. Het groeit in het wild. Vooral op bouwgrond.

Het is een sierlijk plantje met heel kleine bloempjes.

Gewoonlijk zijn kleine bloempjes in bloeiwijzen geplaatst. Dan vallen zij beter op. Bij daoën meniran staan ze twee aan twee. Eén van de twee verandert in een bolrond vruchtje. Een takje met al die kogeltjes is iets aardigs.

Doel wil eens zien, wat voor soort vruchten de kattesnor heeft. Hij bekijkt daartoe een bloeiwijze.

Wil hij ze aan de top vinden? Denk je, dat Doel zó dom is? Aan de top zitten slechts kransen van knoppen. Steeds zes. En midden in zitten de bloemen met hun vier lange meeldraden. Ook al weer in kransen van zes.

Heel onderaan! Daar kijkt Doel, want daar zijn de bloemen uitgebloeid. Eerst als de bloemen uitgebloeid zijn, kan men vruchten verwachten.

De bloemkroon met de meeldraden is afgevallen. De kelk is overgebleven. Daar binnen bevindt zich de vrucht. Ze is nog groen. Is er een kruisje over heen gesneden? Dat lijkt maar zo. Het zijn vier vruchtjes, die stijf tegen elkaar zitten. Doel vindt een kelk, waarbinnen rijpe vruchtjes zijn. Nu zijn ze bruin. Hij plukt die kelk af. Als hij ze boven zijn hand omkeert, vallen de vier vruchtjes er uit.

De bloemkroon van de kattesnor heeft twee lippen. Een onder- en een bovenlip. Ze heet daarom lipbloem. Er zijn heel veel planten met lipbloemen. Langs de weg groeien er verscheidene. Alle hebben zij vier meeldraden. Bij geen zijn ze zo lang, als bij daoën remoedjong. Daarom heet ze ook kattesnor of koemis koetjing.

5. EEN GAST VAN HET HOTEL DJARAK.

Wat is de wonderboom (djarak) opgeschoten! En wat een rijpe vruchten en bloeiwijzen draagt hij! Een weelderige, kerngezonde plant!

De stengels zijn rood-bruin. Hier en daar zijn zij blauwig of grijs. De bladeren hebben forse stelen. En wat een bladschijf! Een heel verschil met de blaadjes van daoën meniran. De bladschijf heeft de vorm van een hand. De grootste hebben elf vingers, de kleinste zeven. Elke vinger wordt gesteund door een hoofdnerf.

Zie! Dat blad is beschadigd. Doel grijpt er naar.

Doch plotseling trekt hij zijn hand terug. Was dat een klein slangetje? Gelukkig niet. Het is een rups. Maar wat ziet zij er nijdig uit! Ze lijkt wel een

Chinese draak in het klein.

Eventjes maar. Weldra zet zij de zes borstpootjes op het blad. Ze kruipt een eindje verder. Doel bemerkt nu, dat het een oeler kilan is. Een spanrups. Bij het lopen bolt het middenlijf omhoog. Dit heeft geen poten.

De oeler djarak heeft de kleur van de plant, waarop

Zwarte mieren

Honigbij met
stuifmeelklompjes

Rustende
djarakvlinder

De wonderboom met enige gasten.

zij leeft. Nu eens is zij grijs, dan weer bruin of blauwachtig. De kleur beschermt haar. Als de bruine rups op een bruine bladsteel zit, kan men haar moeilijk zien.

Een paar kleurige strepen en vlekjes versieren haar.

Doel raakt de rups even met de vinger aan. Nogmaals trekt hij de vinger verschrikt weg. De spanrups is weer opeens in een draakje veranderd. Zo venijnig ziet zij er uit.

Zie, een groene druppel glinstert aan de bek. Zou dat vergift zijn? Neen, de djarakrups is helemaal niet gevaarlijk. Het is bloed. Een rups heeft groen bloed. Telkens als de djarakrups hevig schrikt, spuit er bloed uit haar bek.

Wat een aardig zakje hangt daar. Wie heeft dat zo mooi van een djarakblad gevouwen? Wel, dat heeft een oeler kilan gedaan. Is dat niet knap?

Doel wil eens zien, wat er in het zakje zit. Hij krijgt het niet gemakkelijk open. De randen zitten met spinsel aan elkaar.

Raad eens, wat Doel in het zakje vindt. Een oeler djarak? Mis! Iets heel anders en toch hetzelfde. Hij vindt een popje. Het is bruin. Over het bruin ligt een blauw waas. Uitgezonderd bij drie ringen.

Als een djarakrups volwassen is, maakt zij een zakje. Daarin rust zij een paar dagen uit. Dan verandert zij in een pop. Vreemd, dat een rups van 9 centimeter

verandert in een popje van 2 centimeter. De rups heeft 8 paar poten en de pop heeft er geen.

Zakje van djarakblad, waarin het popje van de djarakvlinder zich bevindt

Maar nog vreemder dingen zullen er gebeuren. Op een dag barst het huidje open. Dan komt uit de pop iets te voorschijn, dat zes poten en . . . vier vleugels heeft. Een vlindertje, zoals op de gekleurde plaat is afgebeeld. Overdag schuilt het weg. Des nachts vliegt het rond. Het is een nachtvlinder.

Rups, pop en vlinder zijn het zelfde dier. Zij verschillen slechts in ouderdom.

6. DE WONDERBOOM EN NOG ANDERE GASTEN.

Een paar rupsensoorten houden van djarakblad. Ja, zij willen niets anders eten. Andere dieren lusten het niet. Geen karbouw, geit, varken of eend zal de bladeren van de wonderboom eten. Zij worden er ziek van. In de bladeren zit dezelfde stof, als in de olie, die uit de zaden geperst wordt. Doel kent die olie heel goed.

Hij heeft ze dikwijls moeten innemen. Maar niet voor plezier. Wie drinkt er ook obat voor zijn plezier!

Vinden jullie kastorolie lekker? Nu, Doel ook niet.

Kastorolie of wonderolie wordt uit de zaden van de wonderboom geperst.

In oude tijd gebruikten de Javanen de zaden als obor. Ze branden lang. Doel en Bandi hebben dikwijls de zaden laten branden. Zij prikten ze op een lidi en staken ze dan aan. Een lekkere geur verspreiden zij niet.

Stamperbloem.

Meeldraadbloemen,
(open).

(in knop).

Afzonderlijke meeldraad,
(sterk vergroot).

De wonderboom heeft geen gewone bloemen. Twee soorten zijn er. Zie! Onderaan de bloeiwijze bloeien gele bloempjes. Ze zijn geel door een boompje van meeldraden. Meer bovenaan zitten bloempjes met vuur-rode lapjes. Daarvan komen de vruchten.

Verschillende vliegen spelen rond de bloeiwijzen. Zij likken aan de rode lapjes, de stempels. Ook zetten zij zich vaak op de meeldraadboompjes.

Wat lopen er een mieren op de wonderboom! Gelukkig geen ngang-rangs. Het zijn kleine zwartjes.

Vinden zij iets op de wonderboom? Een spreekwoord zegt: „Ada goela, ada semoet.”

De wonderboom heeft goela. In kleine bekertjes zet hij suikersap voor de miertjes klaar. Op elke bladsteel zijn die bekertjes te vinden. Honigklieren worden ze genoemd. Doel kan ze jullie gemakkelijk aanwijzen. Maar zoeken jullie ze liever zelf. Dat is wel zo aardig.

7. AAN HET VLECHTEN.

Doel heeft honger. Hij gaat naar de warong en vult er zijn buikje. Dan zoekt hij zijn vriendje Bandi op.

Deze zit naast den kebon. De oude Djòjò leert hem vlechten. Van grashalmpjes vlecht hij een wajangpop. Ardjoeno zal het worden. Met het hoofd en het bovenlijf is hij al klaar.

Dat is een aardig werkje. Vol belangstelling kijken beide knaapjes toe. Eindelijk is de wajangpop klaar. Wat een aardige Ardjoeno is het geworden!

De jongens willen er ook eentje maken. Maar de grashalmpjes zijn op.

Dat is niet erg. Djòjò weet een plek, waar het gras in bloei staat. Daar heeft hij ook Ardjoeno geplukt.

Met z'n drieën gaan zij er naar toe. Hun weg voert langs een kerkhof. Reeds van verre zijn de kembodjabomen te zien. De grijze stammen zijn kaal. Op de

top der takken zitten nog enige bladeren en veel bloemen.

Om het kerkhof is pas een muurtje gemetseld. Het

is ook kortgeleden schoongemaakt. Het ziet er netjes uit. Doel en Bandi springen over een klein slootje. Daarna kijken zij over het muurtje. De grond is bezaaid met de mooie kembodjabloemen.

Wat kromme, verdraaide stammen! Veel planten hebben er een plaatsje op gevonden: Varens, orchideeën, gras, jonge waringins en nog veel meer.

In een hoek staan heesters met kleurige bloemen. Djòjò noemt ze kembang mĕrakan. Pauwestaart dus. De tien lange meeldraden vormen samen een geheel, dat wel wat op de staart van een pauw lijkt. De heesters dragen reeds veel vruchten. Peulen worden ze genoemd.

Even voorbij het kerkhof groeit het gras, dat voor het vlechten gebruikt moet worden. Het heeft buigzame halmen. Deze dragen aan het eind bruine aren.

Al plukkende merkt Doel de grote gelijkenis op tussen gras en rijst. Dezelfde smalle lintbladeren met evenwijdige nerven. Een soort kokertje, dat de stengel omsluit. De stengel met lange leden

en verdikte knopen. En vooral de aar op het eind.

Rijst en gras zijn familie van elkaar. Rijst is een soort van gras, zoals ook alang-alang een soort van gras is.

Moet er nog ééntje uit de familie der grassen genoemd worden? Een reuzengras? De bamboe. En hoe zou het met het suikerriet zijn?

Pauwestaart met bloemen en peul.

Tussen het gras bloeien de hemel-oogjes. Bescheiden bloempjes. De bloemkroon bestaat uit drie blaadjes. Eén daarvan is klein. De beide andere kijken als vriendelijke blauwe oogjes uit het gras omhoog. Zij

hebben de kleur van de hemel. Mooier blauw is niet te bedenken.

Met grote bundels halmen keert het drietal naar de desa terug.

De zon is ondertussen gedraaid. Het plekje, waar

Djòjò en Bandi eerst zaten, is zonnig geworden. Gaan zij onder de soka dèdès zitten? Neen, daar zijn te veel mieren. Liever er tegenover. Dan hebben zij meteen het gezicht op de bloeiende boom. Op de reuzenruiker.

Pluimgras.

Hemeloogje.

Toen Djòjò vlocht, leek het zo gemakkelijk. Nu de jongens het zelf moeten doen, valt het erg tegen. Maar Djòjò helpt zijn leerlingen goed. De moeilijkste gedeelten doet hij voor hen. Zo schiet het werkje goed op.

Eindelijk zijn de beide jongens klaar. Nu spelen

zij met hun poppen. Zijn het ook Ardjoeno's? Doel noemt de zijne Laksmana en Bandi heeft den Patih gevlochten.

8. HUISJES IN DE GROTE ORANJE RUIKER.

Pietje, pietje, pietje, pietje, pietje, pietje Wel twintig keer klinkt het achter elkaar. Eerst langzaam en met nadruk, later vlugger en vlugger. Even is het stil. Dan klinkt het weer: Pietje, pietje, pietje Maar nu net andersom. Eerst heel vlug, dan al langzamer.

De beide jongens kijken in de richting van het geluid. „Prit andoen,” zegt Djòjò. Hij wijst de jongens een vogeltje met een lange, spitse snavel.

O, dat hebben zij de vorige dag ook in de soka dèdès gezien. (Zie de gekleurde plaat in deel I).

Waar zou het wijfje zijn? Juist komt het aanvliegen. Het zet zich even neer tussen de bladeren. Dan vliegt het haastig weg. Een minuut later is het weer

terug. Weer vliegt het naar dezelfde plek. Een ogenblikje blijft het daar. Haastig vliegt het naar de

Nest van ngang-rang-mieren.
Gemaakt van aan elkaar gesponnen bladeren. 1/4 nat. gr.

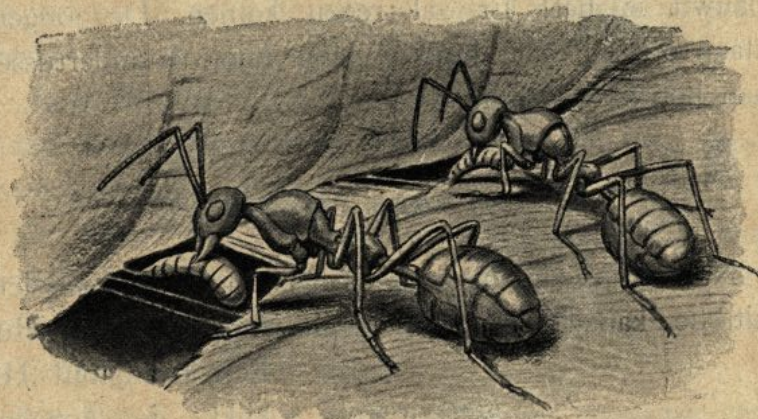
kanariboom in de buurt. Daaraan hangen rijpe vruchten. Ook staat hij al weer in bloei. Het vogeltje onderzoekt de bloempjes. Het vangt iets. Dadelijk vliegt het terug. Weer naar dat zelfde plekje.

Zou er een nestje zijn? Doel en Bandi denken het gelijktijdig. Zij staan op. Zij willen het eens onderzoeken. Ja, drie meter boven hun hoofd hangt een nestje tussen de bladeren. Het lijkt veel op dat van de snijdervogel. Het spinnenjagertje is he-

dat beestje hard! Geen ogenblik gunt het zich rust.

Zij werkt en papa zit maar steeds van pietje te roepen. Toe lulak, zoek ook eens eten voor je kindertjes! Van pietje roepen worden zij niet groot.

Graag zouden de jongens eens in het nestje kijken. Een nestje met jonge vogeltjes is altijd zo'n aardig

Mieren, die haar larven als weefspoel gebruiken. 4 maal vergroot.

gezicht. Maar zij durven niet in de soka te klimmen. Zij zijn bang voor de nijldige mieren.

Zie, daar hebben ook zij een nest gemaakt. Een zakje van soka-bladeren. De bladeren zijn met spinsel aan elkaar gehecht.

Een spin heeft spinsel, waarmee zij haar web maakt. Het komt uit haar achterlijf. Bij een rups komt het uit de bek. Zij maakt er haar cocon mee.

Heeft een ngang-rang ook spinsel? Neen, zij niet, maar de mierenkindertjes wel. Zij heten larven. Deze kunnen zich een cocon spinnen, net als de rupsen. De ngang-rangs gebruiken dat spinsel, om de bladeren aan elkaar te hechten.

Het is nog warmer, dan de vorige dag. Zo benauwd is het! Er zal regen komen. De jongens staan op, om naar huis te gaan. Djòjò is ondertussen aan het werk gegaan.

9. TOVENAAR BOENGLON.

Nauwelijks zijn de jongens overeind, of er valt iets uit de kanariboom. Zij lopen er snel heen. Hu!

Boenglon, die boos is.

Een boenglon! Hij kijkt de jongens boos aan. De kam op de nek zet hij op. De keelhuid spant zich. Dreigend opent zich de bek. De boenglon ziet er vreesaanjagend uit.

Weglopen doet hij niet. Hij denkt zeker: „Zij durven mij toch niet pakken.” Maar hij

vergist zich. En lelijk ook! Bandi pakt het puntje van de staart beet. Die staart is wel 4 à 5 dm lang. Weldra spartelt de boenglon aan de staart.

De jongens kunnen hem goed zien. Het dier is bijna geheel licht-groen. De huid bestaat uit schubbetjes. Sommige schubbetjes zijn licht-blauw. Een streep van de voorpoten naar de rug is roze. De keel is geel. Het staarteinde is bruin.

„Laat hem weer los,” zegt Doel. Hij heeft medelijden met de boenglon. Maar Bandi wil hem eerst thuis laten zien.

De zon is weg. Donkere wolken hebben zich aan de hemel gevormd. Het is net, of de boenglon minder groen is. Doel vindt hem zelfs een beetje bruin. Och, de jongen vergist zich zeker.

Als Bandi in huis is, bindt hij de boenglon een touwtje om de staart. Dan stopt hij hem in een leeg petroleumblik. Hij dekt dit toe. De boenglon zit nu in het donker.

Bandi ziet zijn moeder. Hij zegt: „Moeder, ik heb een boenglon gevangen. Prachtig groen is hij. Groen met lichtblauwe vlekjes.”

Eerst durft de moeder niet te kijken. Zij is bang voor het beest. Maar Bandi laat het touwtje zien, waaraan de boenglon is vastgebonden. Dan durft zij.

Bandi tilt het matje op. Hij kan zijn ogen niet

geloven. De boenglon is bruin. Daar begrijpt hij niets van.

De boenglon wil uit het blik springen. De moeder vlucht. Bandi dekt het blik gauw toe.

Een half uur later komt de vader thuis. Hij hoort de nagels van de boenglon over het blik krassen. „Wat zit daar in?” vraagt hij en wijst naar het blik.

Bandi laat hem de boenglon zien. Is hij nu groen of bruin? Nu is hij zwart. Grijs-zwart.

Dat dier is een tovenaars! Het verandert steeds van kleur.

Dat moet Doel ook eens zien. Wat zal hij opkijken!

Opeens begint het te waaien. Een felle lichtstraal schiet door de lucht. Een ratelende donderslag volgt. Dikke druppels vallen. Eén voor één. Al meer en al meer volgen. Weldra klettert een stortbui neer. Gelukkig! Het heeft in zo veel dagen niet geregend. Alles was zo droog.

10. JOKTE BANDI?

Het is half vijf. De bui is weggetrokken. Het zonnetje schijnt weer. De regen heeft alles opgefrist. Wat is het nu heerlijk buiten!

Twee djalaks hebben zich neergezet op het uiteinde van een klapperblad. Zij jubelen. Met de vleugels slaan zij de maat. $\overline{31} \mid \overline{65} \overline{31} \mid \overline{65} \overline{31} \mid \overline{65} \cdot \parallel$ Zo klinkt hun liedje.

Uit een andere klapperboom komen twee badjings aanrennen. Zij zitten elkaar na. Spelen zij krijgertje? Of zijn ze boos op elkaar?

Zij springen van het ene klapperblad op het andere. Zij maken grote sprongen. Wat zijn het vlugge diertjes! Echte klimmers. Jammer, dat zij zo schadelijk zijn.

De djalaks vliegen verschrikt weg. Zij zijn bang voor de badjings.

Soebandi zet het petroleumblik buiten. Hij licht het deksel op. Op eens springt de boenglon er uit. Maar hij komt niet ver, want Bandi grijpt gauw het touwtje.

De boenglon rukt, maar komt niet verder. Dat vindt hij vreemd. Hij keert zich half om. O! wat is hij boos! Keel en kam worden opgezet. En hij spert de bek wijd open.

Bandi laat het dier een eindje op de boomstam klimmen.

Met de scherpe nagels houdt de boenglon zich vast. Het dier heeft nagels en geen zuignapjes, zoals de tokkeh en de tjitjak hebben. De tenen zijn zeer lang.

Bandi maakt het touwtje vast. Dan loopt hij gauw naar Doel. Deze moet eens zien, hoe de boenglon veranderd is. Het dier is nog altijd grijs-zwart.

Doel is gelukkig thuis. Maar hij kan niet dadelijk

mee. Eerst een half uur later gaan beide jongens naar de boenglon kijken.

„Weet je nog, welke kleur de boenglon heeft?” vraagt Bandi. „Zo groen als een jong sokablad,” zegt Doel.

„Je hebt het mis,” antwoordt Bandi. „Hij is nu donker.” „Donker groen?” vraagt Doel. „Nee, zwart, grijs-zwart.”

Daar begrijpt Doel niets van. Onder het lopen vertelt Bandi van de kleursverandering.

Zij komen bij de boom. Ja, de boenglon zit nog op de stam. Hij koestert zich in de zon.

Och, die Bandi heeft gejoekt! De boenglon is lichtgroen! Net als 's morgens.

Bandi is sprakeloos. Doel lacht zijn vriendje uit. De boenglon heeft hem tot leugenaar gemaakt.

„Hij was zo pas zwart, betoel zwart,” zegt Bandi. „Hij moet het weer worden ook, die tovenaer.” Hij grijpt de boenglon bij de staart. Hij wil hem van de stam trekken. Dat gaat zo gemakkelijk niet. De boenglon houdt zich met twintig nageltjes vast.

Eindelijk lukt het Bandi. Dan stopt hij de boenglon weer in het blik. Een poosje later komen de jongens eens kijken. Het dier is bruin en groen. Weer iets later bruin. Dan donker bruin en eindelijk grijs-zwart. Op en top een verkleurmannetje. Zo noemen de kinderen de boenglon ook wel.

Het touwtje wordt losgemaakt. De boenglon krijgt zijn vrijheid terug.

Vlucht hij dadelijk de boom in? Neen, hij blijft halfweg de stam zitten.

11. EEN KIPPENDIEF IN DE BOEI.

Rumoer en geloop trekken de aandacht van Doel en Bandi. Zij zijn zo nieuwsgierig, als ganzen. Op een drafje lopen zij er heen.

„Er is een loeak gevangen!” roept een meisje hun toe.

Daar moeten zij bij zijn. Zij lopen nog harder. Doel is blij. Het is vast de kippendief!

Een kring van mensen staat naar iets te kijken, dat op de grond ligt. De jongens dringen door de kring heen.

Daar ligt een loeak in een net. Hij kan zich niet bewegen. Hij grijnst en laat zijn scherpe tanden zien. Echte roofdiertanden. De hoektanden zijn lang en spits. Daarmee moet de prooi gegrepen worden. De kiezen zijn puntig. Daarmee kunnen beenderen gekraakt worden.

De loeak had zich te slapen gelegd in het duivenhok, dat hij had uitgemoord. Daar had men hem toevallig ontdekt. Dadelijk had men een net voor de opening gespannen. Daarop probeerde men de loeak

uit het hok te jagen. Eerst wilde hij er niet uit. Maar toen men een fakkeltje door de reten heen stak, vluchtte hij. Voor vuur is een dier vreselijk bang.

Dadelijk raakte de loeak verward in het net.

Een paar mannen pakken de vogelmoorder op. Zij brengen hem naar den assistent-wedana. Deze houdt van allerlei soort dieren.

Hij is in de pendòpò. Hij kijkt op, als veel mensen het erf oplopen. „Een perkara,” denkt hij.

Maar hij vergist zich. Gelukkig! Perkara's zijn niet prettig. Hoe minder, hoe liever.

De assistent is blij met de loeak. Hij heeft er een ijzeren kooi voor. Daarin hield hij vroeger ook een loeak. Die was lang zo mooi niet als deze.

Zodra de loeak in de kooi is, loopt hij er wild in rond. Hij blaast als een nijldige kat. En hij dreigt met de scherpe tanden. Zijn haren staan overeind.

Wat een prachtige pels heeft hij! Zij glimt. Zeker van de vette duiven en van het lekkere kippetje. De hoofdkleur is donkergrijs. Over de rug lopen drie zwarte strepen. De staart is ook zwart. Alleen de punt is wit. Hij is wel een halve meter lang. Precies de halve lengte van het hele dier.

Gelukkig, dat de loeak gevangen is. Wongsodikromo is blij. Eén mooie legkip verloren is al genoeg. Nu zullen er wel geen meer verdwijnen.

Doel is ook blij. Niet alleen om de kippen, ook om de priendjak. Het is heel wat veiliger voor het nestje geworden, nu de loeak achter de tralies zit. En voor de ananas ook. Want al is de loeak een roofdier, hij houdt toch ook van vruchten. Ja, het is een eerste vruchtenliefhebber. Op ananas is hij dol. Hij houdt er meer van dan van koffie- en lantanavruchten.

12. VAN EEN STOUT AAPJE EN EEN WEESJE, DAT ZICH GELUKKIG VOELT.

Hoor! Wat een schel gekraai! O, dat doet een boshaan. Daar kraaien enige tegelijk! De assistent-wedana heeft een hele verzameling. De jongens gaan eens bij de grote kooien kijken. De hanen vinden zij heel mooi, de hennen niet.

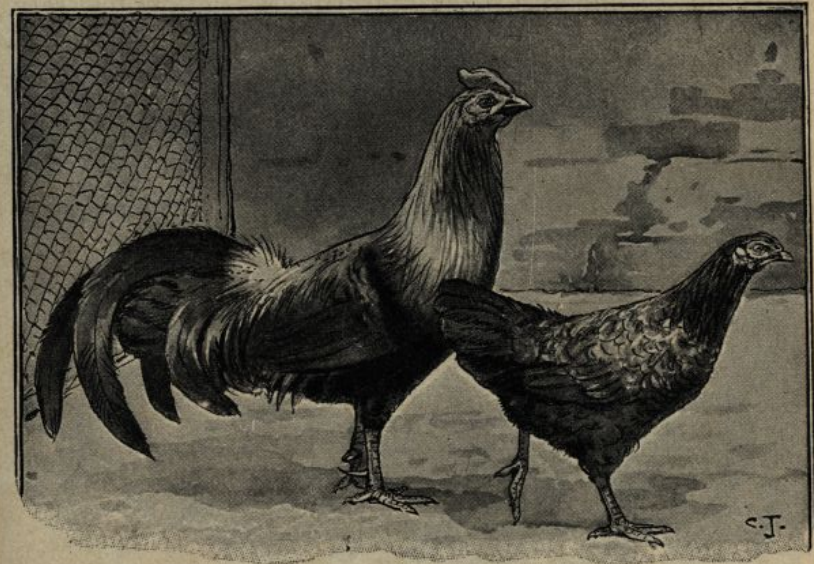
Wat klimt daar tegen Bandi op? Hij schrikt.

't Is een jong aapje. Een nakal, klein ding. Het gaat aan Bandi's arm hangen. En het blijft hangen, hoe Bandi ook schudt. Het trekt heel lelijke gezichten tegen den jongen. Bandi vindt het niets plezierig.

Opeens springt het aapje weg. Het rent naar zijn moeder. Die woont in een hok, dat op een paaltje is geplaatst. Wat kan dat kleine ding al klauteren! In

een ogenblik is het boven. Het is met recht zo vlug als een aap.

Het klemmt zich aan de borst van zijn moeder. Al maar door trekt het lelijke gezichten tegen de knapen. Die lachen.

Boshaan en boskip.

De jongens naderen de apin. Zij daalt uit haar hok. Het jonge aapje blijft aan haar borst hangen. De moeder schijnt boos te zijn. Zij rukt aan de ketting en grijnst.

Heeft zij vier poten of vier handen?

Zij kan op alle vier lopen. Maar zij kan ook met alle vier iets grijpen en vasthouden.

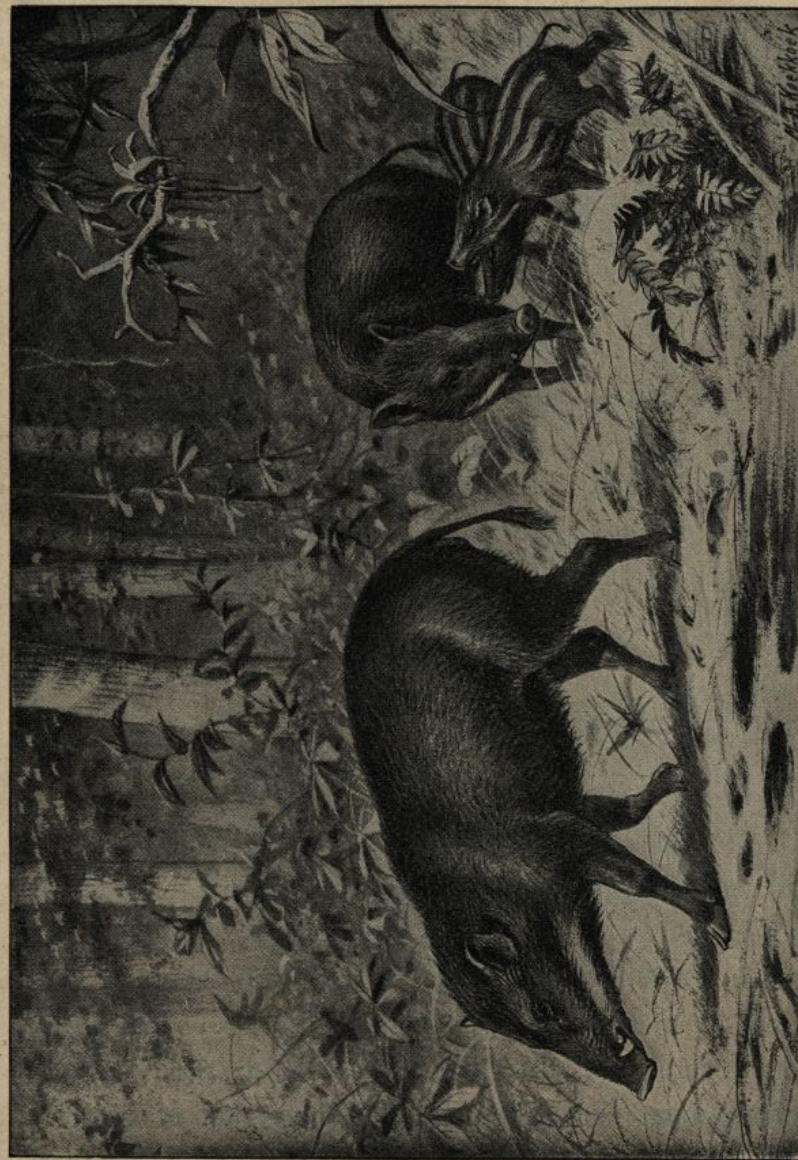
Het kleine aapje laat zich vallen. Het doet ook boos tegen de jongens. Het aapt zijn moeder na. Opeens rent het een heester in met trossen witte bloemen. „Zoete meisjes,” heten die bloemen. De zelfde soort bloemen in het blauw, worden „Stoute jongetjes” genoemd. Het zijn rijk bloeiende heesters.

Stoute jongetjes. Bloemen en vruchten.

In die heester toont het aapje zijn kunsten. Het klimt en klautert. Het is een echte acrobaat. Even rust het. Dan plukt het de gele vruchten af en gooit ze op de grond.

Een ander dier trekt opeens de aandacht der jongens.

Wilde zwijnen met biggen.

Het is een tjèleng tje. Een biggetje van enkele weken. Het is door de moeder achter gelaten, toen ze voor hondengeblaf op de vlucht ging. Een landman heeft het gevangen. Hij heeft het toen naar den assistent gebracht.

Het is een leuk diertje. Witte strepen lopen in de lengte over het lichaam. Bij het ouder worden verdwijnen die. Het snuffelt aan de voeten der jongens. Het wil aan Doels grote teen zuigen. Maar deze bedankt er voor. Hij trekt snel zijn voet terug. Dan loopt het biggetje naar de apin. Deze pakt het diertje op haar schoot. Zij streelt het en zoekt naar Maar zij vindt niets. Het bigje vindt het gestreel en gepluis lekker. Het sluit de oogjes en valt in slaap.

13. ZO'N NAKAL DING.

De jongens hebben het jonge aapje geheel vergeten. Dit neemt een sprong en komt terecht op Doels hoofd. Onverwijd springt het stoute ding op de grond. Tegelijk neemt het Doels hoofddoek mee. Het vlucht er mee naar zijn moeder. Bij haar is het veilig. Het speelt met de hoofddoek. Bandi moet er om lachen, maar Doel niet. Hij is bang, dat de aap de hoofddoek verscheurt. Het varkentje wordt wakker.

Het pakt met zijn¹ snuitje een tip van de hoofddoek en begint er op te zuigen.

Doel wil de hoofddoek pakken. Hij krijgt hem echter niet. De apin doet heel woest. Zij blaast en gilt en rukt aan de ketting.

Gelukkig komt de assistent er aan. Hij is een vriendelijk man. Hij loopt op de apin toe. Onbevreesd. Dadelijk kalmeert ze. Zij bedelt om gestreeld te worden. Dat doet de assistent ook. Daarna pakt hij de hoofddoek van „Ketjiel” af. Deze blijft er met zijn

tanden aan hangen. Maar als zijn baas hem wil pakken, laat hij los. Hij springt het bigje op de rug. Dat is zijn paardje. O, het is zo'n grappenmaker.

Nu sluipt Ketjiel naar de kooi met boshanen. Hij steekt de lenige vingers door de tralies en pakt een staartveer van een haan. Het beest kakelt, klapt met de vleugels en rukt zich los. Jammer! Een van zijn staartveren is hij kwijt. Even speelt Ketjiel er mee. Dan ziet hij de loeak. Die moet hij eens bekijken.

Hij klimt tegen het hok op. Doch de loeak begint nijdig te blazen. Dat jaagt hem angst aan. Met grote

sprongen holt hij weg en verstoppt zich in een djerboek-bali-boom. Daar bemerkt hij, dat hij niet angstig behoeft te zijn. Hij gaat weer klauteren. Ten slotte laat hij zich op een pompelmoes zakken. De vrucht is zijn schommel. Hij schommelt er op heen en weer. Al hoger en hoger. Dit spel vermaakt hem zeer.

Op eens laat de pompelmoes los van de steel. Ze is zo goed als rijp. Met een bons valt ze op de grond en rolt nog een heel eind door.

En het aapje! Is het verpletterd?

Intijds heeft Ketjiel de djerboek losgelaten. Hij kwam ongedeerd op zijn vier . . . terecht.

14. VAN VLEERMUIZEN EN TJITJAKS.

De assistent-wedana verwacht bezoek. Daarom is hij zo keurig gekleed. Daarom ook worden de lampen reeds vroeg aangestoken.

De assistent heeft prachtige lampen. Gasoline onder druk. Een oppasser steekt ze aan. Ze geven schitterend licht. Een poosje staan de jongens naar het aansteken te kijken.

Twee grote vleermuizen vliegen de pendòpò binnen. Waar licht is, komen insekten. Op de insekten komen de tjitjaks af. En tjitjaks zijn een heerlijk hapje voor

dit soort van vleermuizen. Deze vleermuizen zijn geen vruchteneters, zoals tjòdots en kalongs. Ook vangen zij geen kleine insecten. Neen, zij jagen op sprinkhanen, krekels, kikkers en tjitjaks. Het zijn pronkneuzen.

Indische pronkneus.

De tjitjaks nemen ijlings de vlucht. Zij verstoppen zich in hoeken en reten. Maar één kan niet gauw genoeg wegkruipen. Zij wordt door een pronkneus gegrepen. Bij haar staart. Dat is haar geluk. Een geluk bij een ongeluk. Dat gebeurt dikwijls.

Het voorstuk valt nu op de vloer en de vleermuis vliegt met de staart weg.

Even blijft de tjitjak op de vloer liggen. Ze is half bewusteloos door de pijn en door de val. Al gauw komt ze bij. Ze kruipt tegen een tafelpoot op en verstopt zich onder de tafel. Om te sterven?

Neen, neen, verjaag die sombere gedachten. Wel bloedt de wond, maar al gauw komt daar een korstje op. Langzamerhand zal een nieuwe staart aangroeien. De tjitjak en haar familieleden hebben iets bijzonders. Bij haar kunnen lichaamsdelen weer aangroeien. Was dat bij de mensen ook maar zo! Dat zou prettig zijn.

Weer dwalen een paar pronkneuzen door de pendòpò.

Wat vliegen zij prachtig! Het zijn meesters in de vliegkunst. Zij zijn daarin net zo bedreven als de zwaluwen en de koketjes.

Zij hebben geen vleugels zoals de vogels. Tussen de beenderen der voorpoten zijn vliezen gespannen. Kale

Koketje op de jacht.

vliezen. Ook tussen de achterpoten is een vlies gespannen. Een staart hebben de pronkneuzen niet. Andere vleermuissoorten wel.

Zijn vleermuizen vogels, of zijn zij het niet?

Zij hebben geen vleugels, maar vliegpoten. Hun lichaam is niet met veren, maar met haar bedekt. Zij hebben geen snavel, maar een bek met scherpe

tanden. Ook leggen zij geen eieren. Het zijn geen vogels, maar zoogdieren.

De pronkneuzen hebben grote oren. Deze zijn aan elkaar vergroeid. Daarin zijn grote kleppen, waarmee de gehooropening gesloten kan worden.

15. DE EEN ZIJN DOOD, DE ANDER ZIJN BROOD.

Tal van insekten dansen er rond de lampen. Torretjes, vlindertjes, vliegjes, walangs, enz., enz. Niet

Padden.

voor hun plezier! De arme dieren zijn betoverd door het felle licht. Zij vlogen in de duisternis rond. Het zijn nachtdieren. Maar door het felle licht werden zij

aangetrokken. Telkens vliegen zij tegen het gloeiende lampegglas. Dan vallen zij op de vloer.

Daarop hippen twee padden rond. Wat zijn het dikkerds! Haar ruggen zijn met gekleurde wratten bedekt. Zien zij een lekker hapje, dan lopen zij op haar kromme pootjes er naar toe. Opeens schiet de tong uit de bek. Het insect kleeft er aan. Dadelijk verdwijnt het in de hongerige maag. Daar kan wat in! De hele avond door steken zij de tong uit. En even veel keren slikken zij iets naar binnen.

Als de lampen gedoofd worden, zoeken zij haar donker hoekje weer op. Deze twee wonen saampjes in de voet van een bloempot. Een heel nauwe opening verleent toegang. Met grote moeite kunnen zij zich er door heen wringen.

Talrijke kleine vlindertjes vliegen er rond. Hun vleugeltjes lijken wel zijde. Zo glimmen zij. Op elke voorvleugel is één zwart stipje.

Gestippelde rijstboorder.

Wijfe met eierhoopje.

Mannetje.

Ook de oogjes zijn gitzwart. Het zijn rijstboorders.

Als rups leefden zij in de rijststengels. Zij zijn zeer schadelijk voor den landbouwer. Een rijststengel, waarin een boorder leeft, kan geen aar geven. Er konden jaarlijks

duizenden pikols rijst meer geöogst worden, als er geen boorders waren. Zij vernielen een groot deel van de oogst.

16. DE NACHTPAUWOOG.

Zonder ophouden slikken de padden insecten naar binnen. De jongens kijken er met verwondering naar. Wat een eetlust!

Ook de tjitjaks komen voor den dag. Zij durven weer, want de pronkneuzen zijn reeds een poosje weggebleven.

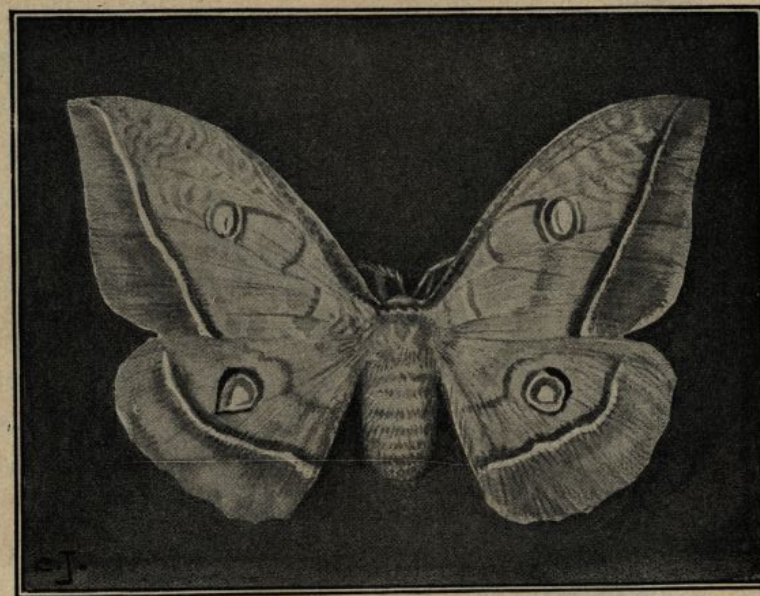
Komt er weer ééntje binnen zweven? Ook betoverd door het licht? De tjitjaks nemen ijlings de vlucht.

De tjitjaks vergissen zich. Het is een grote nachtvlinder. In woeste vaart draait hij om de lamp. Om er duizelig van te worden.

De jongens komen dichterbij. Opeens verandert de nachtvlinder van richting. Hij vliegt tegen Bandi aan. Met uitgespreide vleugels blijft hij op diens borst zitten.

Nu kunnen de jongens hem goed bekijken. Wat een groot en wat een prachtig dier! Helder geel met een paar gekleurde lijnen. Op elke vleugel een oog, dat doorschijnend is. Het is een nachtpauwoog. Een wijfje. Het achterlijf is zo dik en haar sprieten zijn zo smal.

Toch is dit nog niet de grootste vlinder. De jongens kennen er één, die nog groter is. Het is de atlasvlinder. Hij is de olifant onder de vlinders. Daarom wordt hij ook koepoe-gadjah genoemd.

Nachtpauwoog. (Wijfje).

De nachtpauwoog blijft maar rustig zitten. Hij is moe gevlogen.

Waar is hij vandaan gekomen?

Een grote reis heeft hij niet gemaakt. Hij komt uit de hoge asemboom voor de pendòpò. Toen hij nog rups was, heeft hij van de asemblaadjes gesmuld. Die smaken zuur, net als de asemvruchten.

Heel wat asemblaadjes heeft de rups fijn gekauwd. Toen ze volwassen was, heeft ze zich een cocon gesponnen. Een huisje van zijde. Daarin is zij veranderd in een pop. Die pop bleef daar enige weken

Grote atlasvlinder. (Mannetje).

rustig in liggen. Veilig en welbewaard. Toen kroop er op een middag een vlinder uit. De prachtige nachtpauwoog.

De toeter van een auto klinkt. Daar komt het bezoek aan. De jongens trekken zich terug. Half verborgen achter een palm, kijken zij nog even toe, wie er uit de auto stappen. Daarna gaan zij naar huis.

17. DE DUIFJES BLOEIEN.

Het is negen dagen na die dag, waarop zo'n heerlijk regentje viel. Doel en Bandi lopen samen weer door de desa. Al gauw bemerken zij, dat aan vele bomen trossen witte bloemen prijken. Dat zijn geen eigen bloemen. Neen, de bomen pronken met de bloemen van hun gasten. Die gasten zijn orchideeën. En deze hebben hun bloeidag.

De bloempjes hebben de vorm van witte vogeltjes. Het lijken wel duifjes. Ze worden daarom duifjes-orchideeën genoemd. De duifjes van één streek bloeien op één dag. Mangga's, kanari's, djeroeks en asems. ja, alle oude bomen zijn met de witte bloempjes versierd. Tot in hun topje toe. Ja, daar het meest.

„Nu bloeien in heel Indië al de duifjes,” zegt Bandi. Doel gelooft hem. Hij heeft het meer horen zeggen. Maar Bandi heeft het mis. De duifjes bloeien niet tegelijk in alle plaatsen van Indië. Wel in een zelfde stad, of in een zelfde streek. Als het lang droog is geweest en er eindelijk een flinke bui valt, koelt het sterk af. Die afkoeling doet de duifjes bloeien. Negen dagen na de bui kan men steeds een rijke bloei van deze anggreks verwachten.

„Vandaag is het een geluksdag,” zegt Bandi. „Als men nu een kip te broeden zet, komen alle eieren uit. Als men vandaag zaait, komt het zaad goed op.

Wie vandaag op reis gaat, zal geen ongeluk krijgen.
Wie vandaag begint te batikken, zal een prachtige
doek krijgen."

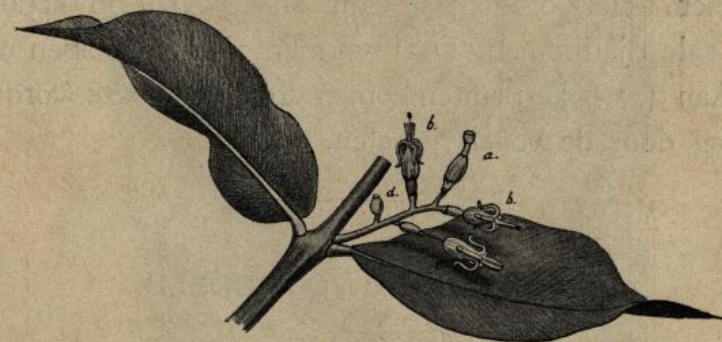

Duijfjes-orchideeën in bloei.

Zou het waar zijn? Moeten wij Bandi geloven?
Laag aan een asemstam bloeien ook duifjes. De

jongens blijven er bij staan. Zij ruiken eens aan de
zuiver witte orchideetjes. Ze geuren niet lekker. Dat
is jammer.

De bloemen zitten aan het einde der stengels. In
het midden vindt men de dikke bladeren. Onderaan
zijn de stengels zeer dik. De onderste leden zijn dik
en sappig. Het zijn de spaarpotten van de plant.

Woekerplant. (Loranthus).

Daarin wordt het vocht bewaard. Dit hebben de wor-
tels gedurende een bui opgezogen. Zij liggen tegen
de stam aan. Zij zijn grijs. Alleen de puntjes zijn
groen. De wortels doen twee dingen: Zij zuigen vocht
op en ook binden zij de plant op de stam vast.

De anggreks hebben maar weinig voedsel nodig.

Al wandelende komen de knaapjes voorbij een
djeroek boompje. Djeroek nipis. Een vuurrood vogeltje
vliegt er uit. Uit een plant, die op het boompje groeit.

Ook een anggrek? Neen, een heel andere plant. Ze is heel schadelijk voor het boompje. Dat zijn de anggreks niet. De wortels van deze plant groeien niet op de stam, maar in de stam. Zij zuigen het sap uit de djerboekboom. Het is een woekerplant.

Deze woekerplant ziet men op tal van bomen. Vooral op mangga-, djerboek-, djamboe- en moerbeibomen. Het duidelijkst zijn zij te zien op kapok- en kale djatibomen. Daar vormen zij hele bossen op.

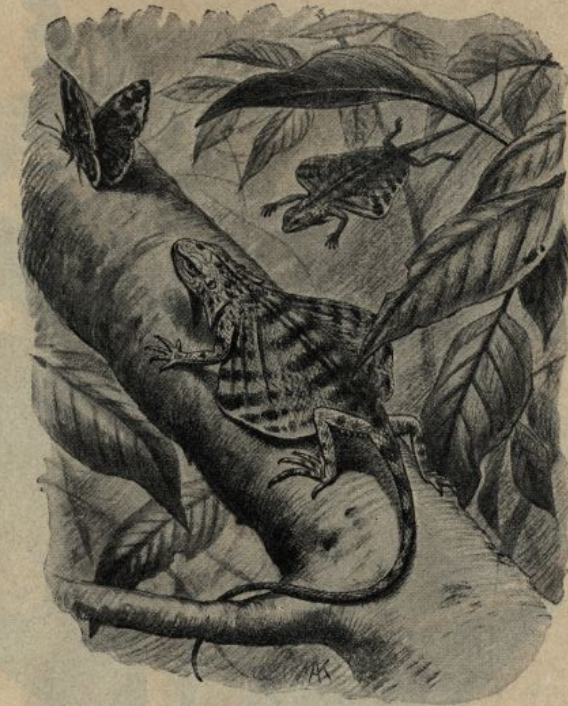
Aan de woekerplanten komen vruchtjes. Deze worden graag door de vogels gegeten.

18. EEN GOED VOORBEELD.

De beide jongens zien iets door de lucht zweven. Het is een vliegend draakje. Het wordt gevolgd door een tweede. Beide draakjes komen uit een boom, die bijna bladerloos is. Hij draagt grote trossen heldergele bloemen. Het regent goud van sommige takken. Aan andere takken hangen lange zwarte vruchten. Net trommelstokken. Daarom wordt de boom trommelstokkenboom genoemd.

De draakjes zweven naar een kanariboom. Dezelfde kanariboom, waaruit de boenglon gevallen was. Die boom staat ook in bloei. Maar dat merkt men niet

zo goed. Wel draagt hij duizenden kleine bloempjes, maar zij hebben geen opvallende kleur. En de bloemen van de trommelstokkenboom juist zo bijzonder.

Vliegende draakjes.

Ondanks de vele bloemen krijgt deze kanariboom nooit vruchten. Het is een mannetjesboom. Zulke bomen zijn er ook bij de papaja's. Zij brengen of helemaal geen vruchten voort, of vruchten, die minderwaardig zijn. Daar zij niet lekker zijn, worden zij niet

uit de hand gegeten en alleen voor roedjak gebruikt.

Bloeiwijze, blad, vrucht en zaden van de trommelstokkenboom.

Trik, trik, trik! horen de jongens. Doel ziet een

klein, eenvoudig vogeltje. Onder is het vuil-wit, boven donkergrijs. Het draagt kapok in het fijne snavelkje. Het nestelt blijkbaar. Maar het wil zijn nestje niet

Het tjابه-tjابه-vogeltje aan het bouwen van zijn nestje.

verraden. De jongens zijn zo dichtbij. Daarom hipt het van de ene tak op de andere.

De jongens begrijpen, waarom het vogeltje zo doet.

Zij lopen achteruit. Ondertussen houden zij het vogeltje goed in het oog.

Het hipt nog wat rond in de kanariboom. Dan vliegt het naar een bruin bolletje. Even blijft het daar. Onder het geroep van trik, trik vliegt het weg. Een tweede vogeltje zet het achterna. Zó snel vliegt het, dat het een vuurstreep gelijkt.

De jongens zijn nieuwsgierig. Zij gaan naar het bolletje kijken.

Wat leuk! Onder een dakje van kanaribladeren hangt een klein nestje. Het heeft de vorm van een laag kinderschoentje. Van buiten is het bruin. Van binnen is het opgevuld met kapok.

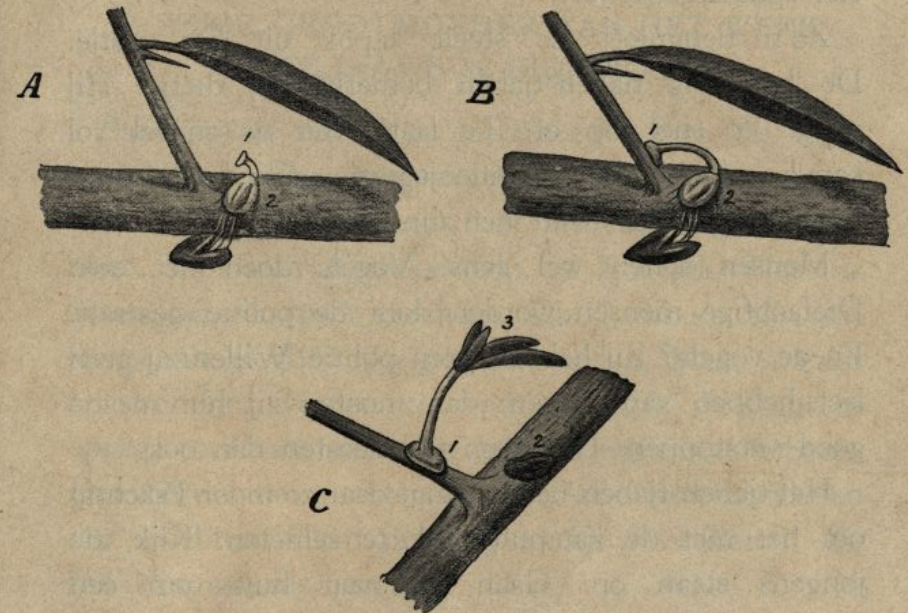
De jongens verschuilen zich onder een palm. Zij houden het nestje in het oog. Zou het vogeltje terug komen?

Zij zitten daar nog maar kort, of zij horen weer: trik, trik. Ha, het vogeltje is weer terug met nieuwe kapok. Daarmee zal het nestje worden volgestopt.

Een ander vogeltje zet zich vlak bij het nestje neer. Kop en borst zijn zo rood als lombok. Dat is het mannetje. Het is veel mooier, dan het wijfje. Het is de boeroeng tjabeh-tjabeh. De jongens hebben dus het nestje ontdekt van een paartje honigvogeltjes.

Zodra het wijfje wegvliegt om nieuwe kapok te halen, vliegt ook het mannetje weg. De jongens

volgen het met de ogen. Het vliegt naar een mangga-boom. Deze is begroeid met woekerplanten. De boeroeng tjabeh-tjabeh snoept van de rijpe vruchten, die aan de woekerplanten groeien. Deze vogeltjes

Hoe het zaadje van een woekerplant ontkiemt.

houden daar veel van. Zij eten alleen het vruchtvlees. Dit kleeft als lijm. Maar de zaden strijken zij aan de takken af, als ze aan hun snavelkje kleven. Op de takken ontkiemen die zaden. Hun worteltjes dringen het sappige hout binnen. Zo ontstaan nieuwe woekerplanten op

de bomen. De honigvogeltjes zijn zodoende de planters van de passilan.

Is daar het wijfje weer terug? Neen, het is een ander vogeltje. Het is iets groter. Het vrouwtje van een spinnenjagertje.

Zo'n deugniet! Ze steelt kapok uit het nestje. De boeroeng tjabeh-tjabeh bemerkt het diefje. Hij vliegt er snel op af. Te laat! Met de snavel vol kapok vlucht het spinnenjagertje naar een hoge asemboom. Daar heeft het zijn nestje.

Mensen stelen wel eens. Vogels doen het ook. Diefachtige mensen worden door de politie gestraft. En de vogels? Zij hebben geen politie. Willen zij geen last hebben van dieven, dan moeten zij hun nestje goed verstoppen. Dat doen de meesten dan ook.

Het tjabeh-tjabeh-nestje hangt daar zo mooi. Prachtig om het met de katapult stuk te schieten. Kijk, de jongens staan op. Gaan zij naar huis, om een katapult te halen? Misschien kunnen zij het prachtige mannetje, of het ijverige wijfje ook wel schieten. Het is zo prettig om een dood vogeltje te hebben. Daar heb je zo'n plezier van, niet waar?

Misgeraden! Doel en Bandi zijn flinke jongens. Gelukkig geen dierenplagers. Want dat zijn lafaards. Een levend vogeltje, dat plezier heeft, vinden zij aardiger dan een vogeltje, dat zij vermoord hebben.

Zij doden die diertjes niet. Zij laten ze rustig hun gang gaan.

Zo hoort het ook. Neem er een voorbeeld aan!

19. VOOR GROOTMOEDER AAN HET WERK IN DE DJAMBOE-BIDJI-BOOM.

Bandi moet naar zijn grootmoeder toe. Hij moet haar helpen. Doel gaat met hem mee.

Grootmoeder heeft op haar erf veel vruchtbomen staan. Ook een djamboe-bidji of kloetok. Deze is zwaar beladen met vruchten. De djamboes zijn pas lekker, als ze goed rijp geplukt worden. Maar voordat ze rijp zijn, worden ze reeds door de vleermuizen opgegeten. Daarom moeten ze een boengkoesan hebben. Dan blijven de vruchtendieven er af. Het omwikkelen der vruchten is een prachtig werkje voor Bandi. Hij kan klimmen als een aap.

Grootmoeder is blij, als zij haar kleinzoon ziet. Ze vindt het best, dat Doel is meegekomen. Zij ziet graag, dat die twee jongens bij elkaar zijn. In haar jeugd was zij vriendin met Doels grootmoeder. Wat is dat reeds lang geleden!

Een menigte mandjes van gevlochten bamboe liggen reeds onder de boom. Zij moeten om de vruchten worden gebonden.

Bandi klimt in de djamboe-boom. Dat gaat gemakkelijk. De stam is heel krom. Ook zitten er veel stompen aan van afgehouden takken. Schors heeft de djamboestam niet. Die valt er steeds in schilfers af.

Doel steekt den klimmersbaas op een dunne bamboe telkens een mandje toe. Daarin worden iedere keer enige djamboes geboengkoesd.

Er zijn echter geen mandjes genoeg. Moeten de overige vruchten door de vleermuizen worden opgegeten? Dat zou jammer zijn.

Grootmoeder heeft een pak oude kranten. Die haalt

Rups van de atlasvlinder.

zij uit haar huisje. De overblijvende vruchten moeten in krantenpapier worden gewikkeld.

Nu klimt Doel in de boom. Bandi is wat moe. Eerst omwikkelt hij een vrucht met papier. Dan bindt hij het papier toe. Waarmee? Met touw? Nee, met de vezels uit een oude pisangstam. Die zijn heel sterk. Vooral, als zij wat in elkaar worden gedraaid.

Op een kaarsrechte tak ziet Doel een reus van een rups. Ze heeft de kleur van schimmel. Ze is met

stekels bezet. Het is de oeler kèket, de rups van de atlasvlinder. Hij laat ze stil zitten. Is hij er bang voor? Neen, want de rups is niet gevaarlijk. Ze heeft geen jeukharen. En de stekels zijn buigzaam als rubber.

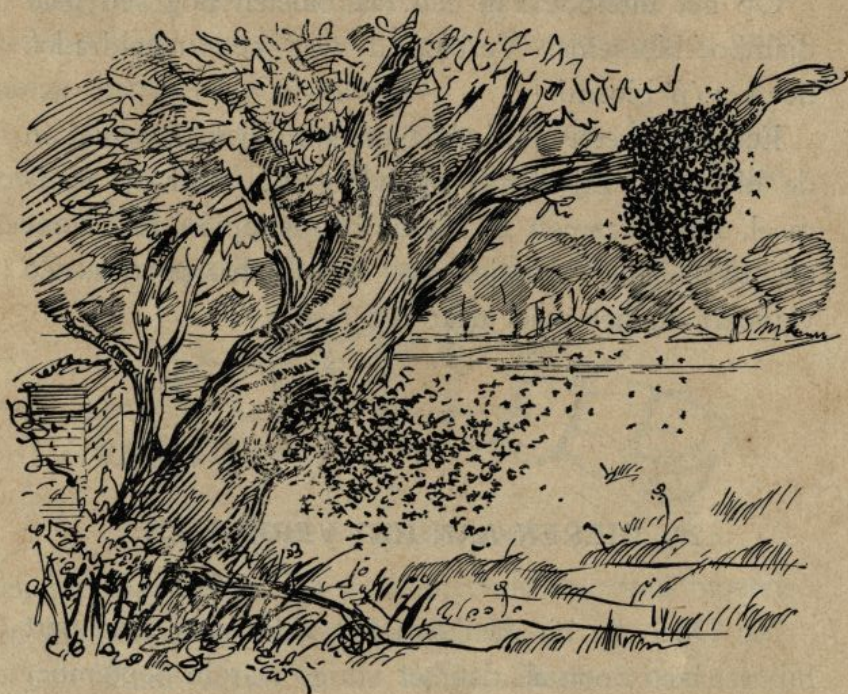
Op het uiteinde van een tak bloeien nog een paar djamboe-bloesems. Verbazend wat een meeldraden heeft zo'n bloem!

Een bij zweeft rond de bloesem. Zij kruipt niet in de bloemen. Zij is niet op honig uit, maar op stuifmeel. Dit verzamelt zij uit de helmknopjes. Het komt als twee gele balletjes aan haar achterpootjes. Zo vervoert zij het meel naar het nest.

20. DIEREN AAN HET VERHUIZEN.

Nu Doel die bij daar aan het werk ziet, herinnert hij zich een voorval, dat het vorige jaar in September gebeurde. Toen was hij 's morgens om elf uur met Bandi achter op dit erf. Opeens hoorden zij een luid gezoem. Ontsteld keken zij naar boven. Boven hun hoofden vlogen duizenden bijen kris-kras door elkaar. Zoveel hadden zij nog nooit bij elkaar gezien. Voor het eerst van hun leven zagen zij een bijenzwerm.

De zwerm trok voorbij. De jongens volgden haar. Zij kwam lager en verzamelde zich op een tak van een djeroekboom. 't Leek wel, of er een doerian aan die tak was gegroeid. Een levende doerian!

Een bijenvolk aan het zwermen.

Een poosje bleef die zwerm daar hangen. Toen trok ze naar een kastje in de nabijheid. Daarin stond grootmoeders leksteen. Door een reet in het deksel trokken

alle bijen naar binnen. Ze gingen weer in een tros aan de onderkant van het deksel hangen.

's Avonds vertelde Roewijah aan Doel, dat zij 's morgens zo geschrokken was. Zij speelde met andere meisjes onder de grote asemboom. Met de boontjes van sògò toenteng. (Koraalerwtjes).

Opeens kwamen uit een gat van de asem een geweldig aantal bijen. De lucht werd er donker van. De meisjes waren bang geworden. Ze waren daarom hard weggelopen.

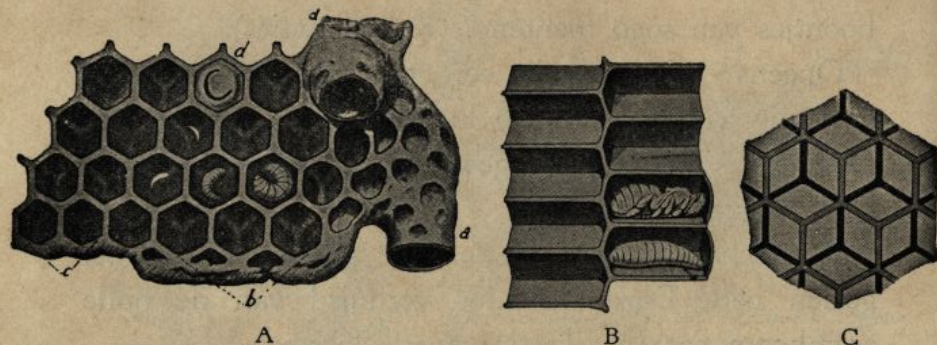
Waarschijnlijk was dit dezelfde zwerm, welke Doel gezien had. Deze was dus verhuisd van de holle asemboom naar het kastje van de leksteen.

Een paar dagen later hadden Doel en Bandi eens bij de nieuwe bijenwoning gekeken. Ja, de diertjes waren er nog. Er vlogen bijen uit en ook kwamen er terug. Sommige met gele, bruine, witte, of oranje bolletjes aan de achterpoten. Eén droeg zelfs een paar vuurrode balletjes naar huis. Balletjes meel; stuifmeel!

De jongens hadden voorzichtig het deurtje van het kastje open gemaakt. Toen zagen zij de zwerm bijen nog aan het deksel hangen. Hadden zij al die tijd niets uitgevoerd? Geluierd? Bijen en „luiieren” zijn woorden, die niet bij elkaar passen. Neen, zij hadden reeds van was raten gebouwd. Eén grote in het

midden; aan weerskanten daarvan een kleine en daar naast nog een kleinere.

Hoe kunstig en keurig zijn die raten! Zij bestaan uit twee lagen celletjes. Deze liggen met de bodems tegen elkaar. Elk celletje is een zeshoekig bakje van was. In die

A. Raat met cellen.

a. Cellen, waarin koninginnen geboren worden.
b. Grote cellen, waarin darren ontstaan.
c. Gewone cellen voor de werkbijen.

B. Twee lagen cellen met een paar bewoners. Masker en larve.

C. Het figuur, dat men ziet, als men de raat van boven bekijkt.

celletjes bergen de bijen honig en ook stuifmeel. Het zijn de spenkasten der bijen. Maar voor nog iets anders dienen zij. Het zijn ook de ledikantjes der jonge bijen.

21. UIT HET LEVEN DER BIJEN.

Een jong geitje lijkt op een oude geit; een jong eendje op een oude eend, maar een jong bijtje lijkt helemaal niet op een oude bij.

Lijkt een oeret op een tor? Een rups op een vlinder? Nu, zoveel lijkt ook een jonge bij op een oude bij.

Het is een soort van witte worm. Larve wordt ze genoemd. (Zie de tekeningen A en B).

Te midden van elk bijenvolk leeft één bij, die eitjes kan leggen. Zij heet moederbij. Ook wordt ze dikwijls koningin genoemd. Zij is iets groter, dan de andere bijen. Dat zijn de werksters.

De moederbij legt in elk celletje een eitje. Daaruit kruipt een larfje. O, zo klein! De volwassen bijen voederen die larfjes. Ze groeien tamelijk snel en vullen ten laatste het grootste deel der cel. Daarna maken de larven een dekseltje van spinsel boven haar

Koningin.

Werkbij.

Dar.

cel. Een paar dagen later krijgen zij een geheel andere gedaante. Van de gedaante van een worm krijgen zij de bijenvorm. Dan heten zij masker. Zij kunnen zich niet bewegen en zijn teer en zwak. Maar langzamerhand worden zij sterker en eindelijk zijn het bijen geworden. Ze bijten het dekseltje stuk en kruipen uit haar ledikantje. Dit gebeurt 20 dagen, nadat het eitje gelegd werd.

Dadelijk moeten zij aan het werk. Want de bijen zijn een ijverig volkje. Luiards dulden zij niet.

De eerste dagen moeten de jonge dieren voedsel bereiden. Voor de koningin. Zij hebben namelijk een sterke maag. De koningin daarentegen een zwakke. Toch heeft zij veel voedsel nodig, want soms legt zij per dag wel 3000 eitjes. Daarom bereiden de onderdanen voedsel voor de vorstin.

Telkens steken de verpleegsters aan de koningin haar tong toe en deze zuigt er gretig het voedsel uit.

Enige dagen later moeten zij de larfjes voeden. Weer later moeten zij was zweten. Daarna worden zij metselaars en moeten ze cellen bouwen. Ook zorgen zij dan voor de reiniging.

De eerste tijd, dat zij volwassen zijn, doen zij dus werk binnen haar woning. In de laatste helft van haar leven gaan zij naar buiten. Dan halen zij uit de bloemen of stuifmeel, of honigsap.

Zo ongeveer heeft de onderwijzer aan Doel en Bandi over de bijen verteld. De jongens hebben met grote aandacht geluisterd. De onderwijzer houdt van dieren en weet er prettig van te vertellen. De jongens krijgen daardoor lust om de dieren waar te nemen.

22. WAAKZAME SOLDATEN.

De beide vriendjes gaan eens bij het bijenvolk kijken. Het is er druk van aan- en afvliegende bijen. Ook zijn er wel honderd, die rond het kastje in de

lucht dansen. Dat zijn jonge bijen, die zich oefenen in het vliegen. Ook oefenen zij zich in het weervinden van het nest. Later moeten zij op grote afstand haar woning kunnen terug vinden.

Voorzichtig doen de jongens het deurtje open. Zij tellen een zevental raten. Zij zijn ongeveer een decimeter hoog en twee decimeter lang. Het volk is heel krachtig geworden.

Bandi doet na een poosje het deurtje dicht. Bij ongeluk geeft hij het kastje een schok. Het bijenvolk begint luid te gonzen. Ook komen er een viertal bijen op de jongens af. Ze laten een hoog geluid horen. Het klinkt dreigend. Die vier zijn soldaten. Zij houden de wacht en verdedigen het volk.

Doel en Bandi lopen een eind achteruit, want zij willen niet gestoken worden. Dan keren de verdedigers weer naar hun wachtpost terug. Elke bij, die binnenkomt, wordt door hen onderzocht. Is ze van het eigen volk, dan mag ze doorgaan. Een vreemde bij wordt de toegang geweigerd. Die wordt ogenblikkelijk weggejaagd. Ze mocht eens honig willen stelen! En dat kan de wacht niet toestaan.

Bij het kastje is een sterke honiggeur. Daardoor wordt een pastoorvlinder aangelokt. Hij fladdert rond de bijenwoning. Twee soldaten vliegen op hem toe en willen hem steken. De pastoor gaat haastig op de vlucht.

Daar komt een houtbij aansnorren. Een pikzwarte. Zij komt ook te dicht bij het vlieggat. Ook zij wordt aangevallen.

Wat een brani's, die kleine bijen! En ziet, de reus gaat voor de twee dwergen op de vlucht.

„Een lafaard!” zegt Bandi.

Doel begint te lachen. Een beetje spottend. Bandi vraagt, waarom hij zo moet lachen.

„Omdat jij een nog groter lafaard bent,” is het antwoord. Bandi kijkt hem verwonderd aan. Hij begrijpt zijn vriendje niet. Dan zegt deze: „Jij gaat toch ook voor bijen op de vlucht. Jij bent wel honderd maal zo groot als een kombang. Dan ben jij ook een honderdmaal zo grote lafaard.”

„Maar jij dan ook!” zegt Bandi en zijn ogen schitteren van pret. Ja, daar weet Doel niets op te zeggen.

De houtbij vliegt onder een overloop. Zij zoekt een gat in het houtwerk. Hààr gat! Het gat, dat naar haar nest voert.

Veel cirkelronde gaten zijn in de dakstijlen te vinden. Het zijn de openingen van lange gangen. Deze zijn door de kombangs in het hout geknaagd. Wat een werk is dat voor de dieren geweest!

23. BELONING NA DE ARBEID.

Niet ver van de overloop staan vier soka's in bloei. Eén met witte, één met oranje, één met rode en één met roze bloemen. Dat zijn gewone soka's. Zij verschillen veel van de soka dèdès.

Het is duidelijk te zien, dat het geheel andere planten zijn. Het uiterlijk is geheel anders.

De bladeren zijn breed en donkergroen. Die van de soka dèdès zijn lichter. Bovendien bestaan deze uit twee paar blaadjes. Zij zijn samengesteld. De gewone soka heeft enkelvoudige bladeren. Steeds ziet men twee tegen over elkaar aan de tak zitten. Elk paar vormt met het volgende paar een kruis.

Ook de bloemen zijn anders gevormd. Bovendien zijn zij tot andere bloeiwijzen gerangschikt. Maar in één ding komen zij overeen. Zij bevatten ook veel honig.

Toch worden zij niet door de bijen bezocht. De honig zit namelijk te diep voor de bijen. Heel onderaan in de lange bloemkroonbuis. De tongtjes der bijen kunnen er niet bij. Ze zijn te kort.

De meeste vlinders hebben lange roltongen. Deze kunnen het lekkere en voedzame sap wel opzuigen. Vele soorten fladderen dan ook van bloem tot bloem. Parelsnoervlinders, witjes, pastoors, oranjetipvlinders, schoentjes, zuurzakvlinders, enz., enz.

Grootmoeder komt de jongens roepen. Zij heeft iets lekkers voor hen. Een beloning voor hun vlijtig werken. Ieder krijgt een stuk dòdol. Dòdol-doeren? Daar houden de jongens zo erg veel van.

Neen, dòdol-doeren is er slechts in de doerian-tijd. Ze wordt van doerian gemaakt. Op de doerians moeten de jongens nog wel een maand of vier wachten. Zij houden er veel van. Dat die vrucht onaangenaam riekt, kan hun niets schelen. Het weke vruchtvlees om de grote bruine pitten vinden zij verrukkelijk.

De dòdol, die grootmoeder hun geeft is ook lekker, al is het geen dòdol-doeren. De jongens smullen er van. Als het op is, krijgen zij ieder nog twee sem-prongs. Bandi's nè is een gulle vrouw. Waar of niet?

24. EEN OOGST, DIE MEEVALT.

't Is namiddag. Doel heeft met Roewijah katjang geöogst. Zie eens, hoeveel zij hebben!

Vier maanden te voren hadden zij een katjang-veldje aangelegd. Drie bij vijf meter; dus 15 m² groot.

Op dat plekje had Doel de as van verbrande bladeren gestrooid. Ook de as, die hij in de dapoer kon vinden, had hij er naar toe gebracht. Daarna had hij het lapje grond goed gepatjold.

Zijn onderwijzer, Mas Soedal, had hem dat aangeraden.

Drie decimeter van elkaar had hij de katjangboontjes gepoot. Hij duwde met een stokje gaatjes in de losse grond en Roewijah liet in elk gaatje een boontje vallen. Zo waren zij gauw klaar.

Binnen een week reeds kwamen de plantjes voor den dag. Eerst lieten zij hun lichtgroen nekje zien. Als een cirkel zo gebogen. Dan kwam het kopje uit de grond. Neen, twee kopjes! Want elke boon had zich bij het ontkiemen in tweeën gedeeld.

Tussen de twee lobben ontstonden de eerste blaadjes.

De plantjes groeiden snel en bloeiden overvloedig. Meneer Soedal kwam van tijd tot tijd eens kijken. Hij was een goed vriend van Doels vader. Hij had plezier in het akkertje van de kinderen. Zelden had hij zulke mooie katjang gezien. En dat maakte de kinderen trots.

Meneer Soedal liet aan Doel en Roewijah zien, hoe slim een katjangplant is. De heldergele bloempjes kijken tussen de bladeren uit. Zij schitteren in het zonnelicht. Zij lokken de houtbijen tot zich. Zodra zij uitgebloeid zijn en vruchten zullen worden, mogen zij niet meer boven de grond blijven. Daar is het te gevaarlijk. Want katjang is een lekkernij voor vele dieren. Daarom verbergt de plant haar vruchten.

Het steeltje, waaraan het vruchtbeginseltje zit, groeit naar beneden. Het dringt in de grond. Daar pas ontstaat de vrucht. Het is een houtachtig doosje met twee tot vier boontjes. Het wordt peul genoemd. In de grond is de peul veilig voor vele dieren.

Katjangplant.

Doels katjangplanten hebben heel wat vruchten gevormd. Met zijn beidjes hebben de kinderen de grond goed omgewoeld. Een hele hoop katjang hebben zij geöogst. Zij zullen ze in de zon drogen en dan wil moeder ze wel branden. Wat zullen zijer van smullen! Misschien maakt moeder er wel koekjes van.

Over een paar dagen zullen zij een nieuw veldje aanleggen.

En wat doen zij met de stengels en bladeren? Gooien zij die weg? Kun je begrijpen! Die verkopen zij aan Tirto. Zijn beste melkkoe houdt veel van rendeng. Tirto wil er graag een kwartje voor geven. Een kwartje voor de spaarpot!

25. PAPAJA-STELEN.

Wat zijn de kinderen vuil geworden! Roewijah moet van moeder gauw naar de badkamer. Zodra zij klaar is, moet Doel zich baden.

Daar komt Bandi aan. Hij is van verre al te horen, want hij maakt muziek. Hij blaast op de steel van een papjablad. Daarin heeft hij een snee gemaakt. In de lengte. De randen van die snee trillen en dat geeft muziek. Hij heeft nog twee stelen in de hand. Die geven elk een andere toon.

„Geef mij er ook één,” zegt Doel. En nu toeteren zij tegelijk. Maar eenzelfde toon verveelt gauw.

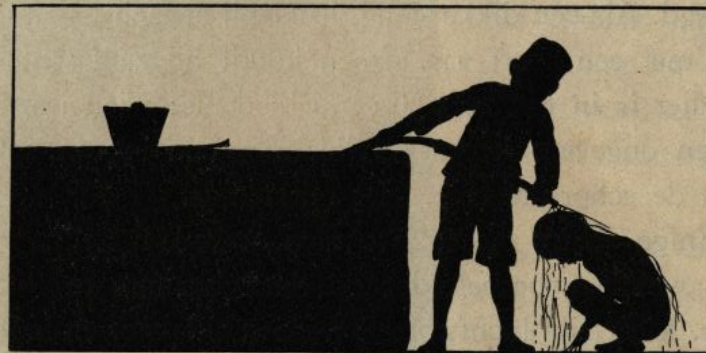
„Ik maak een fluit,” zegt Doel. Van een jonge papaja-boom rukken zij de onderste bladeren af. Daarvan maakt Doel fluiten. Met een mondstuk van hout en zeven gaatjes.

Hij vergeet het baden geheel en al. Maar moeder gelukkig niet. Zij geeft hem schone kleren en zegt: „Ajo, gauw naar de mandikamer!”

Doel is nog maar een klein tijdje in de badkamer, of Bandi bonst op de deur. Hij roept: „Doe open Doel, ik heb een pantjoeran!”

Doel maakt dadelijk de deur open en Bandi komt binnen. Van drie papajastelen heeft hij een lange buis gemaakt. Eén eind steekt hij in de mandibak. Het

andere eind buigt hij naar beneden. Daaraan zuigt hij. Zodra er water in zijn mond komt, trekt hij zijn mond weg. Een straal water klettert op de vloer. Dat loopt maar gestadig door.

„Ga jij onder de pantjoeran zitten,” zegt Bandi. Doel hurkt op de grond. Het frisse water stroomt over hem heen.

Dat is een leuke uitvinding van Bandi.

26. MEE OP DE AVONDWANDELING.

De schemering begint te vallen. De beide vriendjes wandelen nog wat rond. In de asem met het bijennest verzamelen zich honderden vogeltjes. Allemaal rijstdiefjes. Zij houden van gezelligheid. Daarom hebben zij een gezamenlijke slaappleats. Zij babbelen honderduit. Ook kibbelen zij om het beste plaatsje.

Aan de stam van de asem zitten grote padde-

stoelen. Het lijken wel puisten. De boom is al oud. De paddestoelen zullen maken, dat hij over enige jaren sterft. Langzaam zuigen zij hem uit.

Kijk! Een waringin heeft zich tegen de asem aangelegd. Als een dikke slang drukt hij er zich tegen aan. En met een soort van armen houdt hij zich vast.

Hier is in het kort zijn geschiedenis: Tien jaar geleden ongeveer kwam een klein zaadje in een spleet van de schors terecht. Het ontkiemde.

Enige jaren moest het zich tevreden stellen met het weinige voedsel, dat op de boomstam te vinden was. Maar zijn luchtwortels werden al langer en langer. Eindelijk bereikten zij de grond. Toen werden het gewone wortels. Zij voerden het plantje veel vocht en voedsel toe. Daardoor begon het welig te groeien. Al hoger en hoger klom het tegen de asem op. Nieuwe luchtwortels bonden het aan zijn gastheer vast. Zo werd het een boom met een stam van drie decimeter middellijn. Als een tijger op de rug van een karbouw, zo vast heeft hij zich tegen de asem aangedrukt.

Over enige jaren zullen paddestoelen en insecten de reus vernield hebben. Dan zal de waringin zijn plaats innemen.

„Bandil Bandil Kom gauw kijken!” Zo roept Doel opgetogen.

Hij heeft een „gesluisde dame” gevonden. Bandi komt

haastig toelopen. „Djamor!” zegt hij verachtelijk „Baoe!”

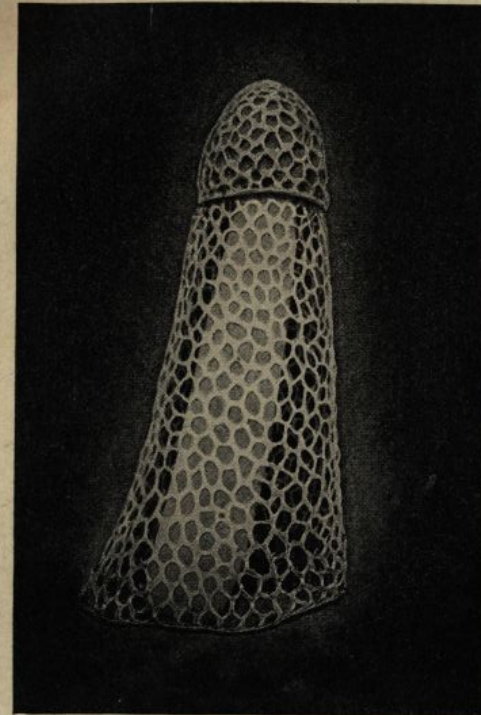
„Vind je ze dan niet mooi?” zegt Doel verwonderd.

„Kijk! Een zuiver witte steel met een donker hoedje. Daaronder een prachtige sluier van kant. Is dat niet sierlijk?”

„Ruik er eens aan,” zegt Bandi spottend.

Doel buigt zich bijna dubbel. Dan ruikt hij aan de paddestoel. Doch hij rijst weer snel over-eind. De „gesluisde dame” geurt net als de kembang banga. Dat is jammer.

’t Is al aardig donker geworden. De vriendjes gaan naar huis. Zullen wij hen groeten? Neen, dat doen wij niet. Zonder dat zij het wisten, hebben wij hen twee boekjes door gevolgd. Dat moet een geheim voor hen blijven. Wij gaan dus zonder afscheid heen.

Gesluisde dame.

NAAMLIJST VAN DIEREN EN PLANTEN, DIE IN DIT WERKJE VOORKOMEN.

- Blz. 6. Loeak, Paradoxurus hermaphroditis, Rolmarter, Moesang.
 „ 7. Ananas, Ananassa sativa, Nanas.
 „ 9. Javaanse snijervogel, Prinia familiaris, Priendjak, Petikrak.
 „ 13. Geneeskrachtige kattesnor, Orthosiphon stamineus, Daoen re-
 moedjong, koemis koetjing.
 „ 14. Daoen meniran, Phyllanthus nururi.
 „ 16. Djarak, Wonderboom, Ricinus communis.
 „ 16. Djarakvlinder, Ophiura melicerte.
 „ 16. Parasietvlieg, Parexoria modicella.
 „ 21. Kembodja, Plumiera acutifolia.
 „ 23. Pauwestaart, Caesalpinia pulcherrima, Kembang merakan.
 „ 24. Hemeloogje, Commelina benghalensis.
 „ 25. Spinnenjagertje, Arachnothera longirostris, Manoeek-tjès, Pritandoen,
 Kelatjès.
 „ 26. Ngang-rang-mieren, Oecophylla smaragdina.
 „ 28. Verkleurmantje, Boenglon, Calotes spec., Londok.
 „ 32. Badjing, Sciurus notatus, Ekhorentje.
 „ 36. Java-aapje, Macacus cynomolgus, Monjet, Kra.
 „ 37. Boskip, Gallus bankiva, Ajam-oetan.
 „ 38. Stoute jongetjes en Zoete meisjes, Duranta plumieri.
 „ 39. Het gestreepte zwijn, Sus vittatus, Tjèleng, Bagong, Banen.
 „ 44. Pronkneus, Megaderma spec.
 „ 45. Koketje, Rhipidura javanica, Boeroeng kipas, Sikattan, Manoeek
 sapoe.
 „ 47. Gestippelde rijstboorder, Schoenobius bipunctifer.
 „ 49. Nachtpauwoog, Saturnia spec.
 „ 50. Grote atlasvlinder, Attacus atlas, Koepoe gadjah.
 „ 52. Duifjes-orchidee, Dendrobium crumenatum.
 „ 54. Trommelstokkenboom, Cassia fistula, Biraksa, Trenggoeli.
 „ 55. Vliegende draakjes, Draco volans, Tjèlèret gombel, Hap-hap.
 „ 57. Boeroeng tjabeh-tjabeh, Dicaeum flammeum, Rode bastaard-
 honigvogel, Manoeek sepa.
 „ 61. Djamboe-bidji, Psidium guajava, kloetoe.
 „ 65. Koraalerwtjes, Abrus precatorius, Sògò toenteng.
 „ 69. Pastoorvlinder, Papilio memnon.
 „ 70. Pikzwarte houtbij, Xylocopa morio, Kombang, Bangbara.
 „ 71. Sòka, Parvetta indica.
 „ 71. Parelsnoervlinder, Papilio polytes, Koepoe moetijara.
 „ 71. Oranjetipvlinder, Hebomoia glaucippe.
 „ 71. Zuurzakvlinder, Papilio agamemnon, Loerik.
 „ 75. Katjang, Arachis hypogaea, Aardnoot, Olienoot.
 „ 79. Gesluerde dame, Phallus spec.

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS — GRONINGEN, BATAVIA

J. SMITS ZO ZINGEN WIJ

EEN „ZANGSCHOOL IN LIEDEREN" VOOR
DE LAGERE SCHOLEN

Geïllustreerd door Sierk Schröder

Eerste deeltje (3e leerjaar)	2e druk	f 0,55
Tweede „ (4e „)	2e „	- 0,55
Derde „ (5e „)		- 0,55
Toelichting		- 0,25

Alles te zamen: een praktisch stuk werk van iemand, die in zich de kwaliteiten van een ervaren koorleider met die van een goed schoolman verenigt; een redding voor vele kollega's uit de moeilijkheden van een vak, dat niet ieder „ligt"; een stukje vreugd voor onze kinderen; wat blijheid in onze school.
De School N. O. I.

M. J. KOENEN VERKLAREND ZAKWOORDENBOEKJE DER NEDERLANDSE TAAL

bevattende

de betekenis, de spelling, het meervoud, het accent en voor zover nodig het geslacht en de vormverandering van eigen en vreemde woorden; ook sterke en zwakke werkwoorden met korte aanwijzingen der vervoeging; zomede opgave van gebruikelijke afkortingen, een lijstje van titels en twee van namen uit de fabelleer en de oudheid

NIEUWE SPELLING

Derde druk, verzorgd door

TH. LANCÉE

Prijs, gebonden f 0,65

Met zo'n zakwoordenboekje haalt men een kleinen taalmeester in huis, die in de meeste gevallen wel antwoord zal geven.
Chr. Schoolblad.

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS — GRONINGEN, BATAVIA

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS — GRONINGEN, BATAVIA

H. SCHROO

IN EN OM DE DESA

LEESBOEKJE OVER MENSEN, DIEREN EN PLANTEN
VOOR DE LAGERE KLASSEN DER INDISCHE SCHOLEN

GEILLUSTREERD DOOR C. JETSES EN M. A. KOEKKOEK

NIEUWE SPELLING

Eerste deeltje, met 46 zwarte pl. en 1 gekl., 3e dr. f 0,55

Tweede „ „ 54 „ „ 1 „ 3e „ - 0,55

Illustratie uit: In en om de Desa, 1

ONZE PLANTEN EN DIEREN

LEESBOEK VOOR DE HOGERE KLASSEN DER
LAGERE SCHOLEN IN NEDERLANDSCH OOST-INDIË

GEILLUSTREERD DOOR M. A. KOEKKOEK EN H. VERSTIJNEN

NIEUWE SPELLING

Eerste stukje, met 26 zwarte plaatjes . . . 3e druk f 0,75

Tweede „ „ 31 „ „ . . . 5e „ - 0,75

Derde „ „ 51 „ en 2 gekl. pl., 3e „ - 0,75

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS — GRONINGEN, BATAVIA